

Хомишин Ірина

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та інформаційного права

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ОСВІТНІХ МІГРАЦІЙ

© Хомишин І., 2018

У статті здійснено аналіз проявів освітньої міграції. Досліджено правове регулювання академічної мобільності в Україні як інституційної форми освітньої міграції. Визначено наслідки освітньої міграції для економіки країни, що приймає іноземних студентів та для “країни-донора”. Узагальнено причини освітньої міграції.

Ключові слова: академічна мобільність; Європейський простір вищої освіти; освітня міграція; міграційна політика; чинники міграції.

Хомышин Ирина

ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ МИГРАЦИЙ

В статье осуществлен анализ проявлений образовательной миграции. Исследовано правовое регулирование академической мобильности в Украине, как институциональной формы образовательной миграции. Определены последствия образовательной миграции для экономики страны, которая принимает иностранных студентов и для “страны-донора”. Обобщено причины образовательной миграции.

Ключевые слова: академическая мобильность; Европейское пространство высшего образования; образовательная миграция; миграционная политика; факторы миграции.

Khomyshyn Iryna

Institute of Jurisprudence and Psychology,
Lviv Polytechnic National University,
Department of Administrative and Informational Law,
Ph. D.

CAUSES AND CONSEQUENCES OF EDUCATIONAL MIGRATION

The article analyzes the manifestations of educational migration. The legal regulation of academic mobility in Ukraine as an institutional form of educational migration is researched. The consequences of educational migration for the economy of the country, that receives international students and for the “donor-country” are determined. The causes of educational migration are summarized.

Key words: academic mobility; European Higher Education Area; educational migration; migration policy; migration factors.

Постановка проблеми. Світові глобалізаційні процеси вийшли за межі економічної арени і породили інтернаціоналізацію в соціо-гуманітарній сфері. Освітнє середовище швидко зреагувало на світові тенденції і створило нові міграційні умови для здобувачів освіти. Освітня міграція виходить за межі національної (міжрегіональної). Україна стає учасником європейського простору освіти, створюючи умови для здобуття освіти людиною поза межами країни. Розширення можливостей навчатися за кордоном зумовило нові завдання та цілі не лише перед освітньою сферою, але й перед міграційною та економічною політикою держави.

Аналіз дослідження проблеми. Питанням освітньої міграції присвячені праці вітчизняних науковців. Освітню міграцію у контексті процесів глобалізації досліджує Л. А. Жураковська. Вплив на соціально-економічний розвиток країн студентської міграції аналізує К. С. Брензович. В. В. Сандугей досліджує освітню міграцію з погляду євроінтеграційної перспективи. Різним аспектам академічної мобільності присвячені дослідження В. І. Астахової, Н. М. Гуляєвої, Д. Б. Свириденко.

Мета цієї статті – дослідити форми, причини та наслідки освітньої міграції.

Виклад основного матеріалу. Освітню міграцію розглядаємо як позитивне та негативне явище. Академічна мобільність як невід’ємна складова європейського освітнього простору має безперечно позитивний вплив на національну систему освіти, національну економіку. Освітня міграція, яка відбувається в одному напрямку – з країни, яку часто сьогодні називають “відтік мізків” (“brain drain”), однозначно є негативним явищем для науки у країні, з якої виїжджають.

Освітня міграція має різні прояви і форми. Академічну мобільність та транскордонну освіту можна вважати основними інституційними формами освітньої міграції, оскільки перша передбачає переміщення між академічними установами, а друга – між країнами (зокрема і дистанційне) у процесі здобуття освіти [1].

Україна, приєднавшись до Болонського процесу, стала учасником академічної та наукової мобільності. Базові документи Болонського процесу зумовили потребу у зміні національного законодавства і адаптації останнього до рекомендацій європейської спільноти.

Чи не на кожній зустрічі європейських міністрів питання мобільності студентів, викладачів, дослідників виносять на порядок денний. Для того, щоб мобільність була реалізована, країнам необхідно адаптувати освітні системи до європейського еталону.

Рекомендація Європейського Парламенту та Ради (ЄС) “Про основні компетенції для навчання протягом усього життя” від 18 грудня 2006 року запроваджує загальноєвропейські еталонні рамки щодо основних компетенцій [2].

Ще одним універсальним інструментом, який дозволив би порівнювати та зіставляти кваліфікації, що здобуваються у різних країнах, стали рамки кваліфікацій, які мають надавати прозору та зрозумілу інформацію про всі можливі кваліфікації.

Створення ефективних систем описів та позиціонування кваліфікацій відіграє ключову роль у становленні та розвитку Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), зокрема, вони:

- створюють системи ідентифікації та порівняння кваліфікацій;
- допомагають роботодавцям, громадянам та суспільству загалом розуміти весь спектр кваліфікацій та їх співвідношення між собою;
- дозволяють розробляти та оптимізувати траєкторії навчання;
- створюють основи для розроблення освітніх і професійних стандартів, що ґрунтуються на результатах навчання (компетентностях);

- сприяють визнанню кваліфікацій;
- сприяють мобільності і в “міжпрофесійному”, і у географічному контекстах [3].

Україна цей процес розпочала із затвердження Національної рамки кваліфікацій [4] та плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій [5].

Національна рамка кваліфікацій упроваджується з метою:

- введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців;
- забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудових відносин;
- сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні;
- налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці [6].

Після виконання запланованих на 2012–2015 рр. заходів, для активації процесу впровадження Національної рамки кваліфікацій, було видано розпорядження Кабінету Міністрів України “Про затвердження плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016–2020 роки” [7] та після нього наказ Міністерства вищої освіти України “Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки України із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2017–2020 роки” [8].

Запровадження Європейської кредитно-трансферної системи є одним з інструментів мобільності Європейського простору вищої освіти. ЄКТС та її ключові документи запроваджені в Україні наказом Міністерства освіти і науки України від 16 жовтня 2009 року № 943 [9]. На виконання наказу Міністерства освіти і науки України розробило для практичного використання Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах [10].

Наміри України бути повноцінним учасником європейського простору освіти закладено в низці державних документів. Зокрема у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року питанням міжнародного партнерства присвячено VI Розділ. Міжнародне співробітництво у сфері освіти передбачає розширення участі навчальних закладів, педагогів, науковців, учнів та студентів у різних проектах і програмах міжнародних організацій та співтовариств [11].

Освітню мобільність у Європейському Союзі забезпечує низка спеціальних програм, які спрямовані на активізацію міжнародної співпраці та підвищення мобільності серед студентів, викладачів, науковців. Програма Європейського Союзу – Erasmus+ сьогодні активно підтримує проекти, партнерства, заходи і академічну мобільність у сфері освіти, підготовки, молоді і спорту. Програма надає можливість та фінансову підтримку для навчання, проходження стажування чи викладання в іншій країні, які беруть участь у програмі.

Закон України “Про вищу освіту” теж підтримує академічну мобільність і визначає, що основними напрямками міжнародного співробітництва закладів вищої освіти є: участь у програмах двостороннього та багатостороннього міждержавного і міжуніверситетського обміну студентами, аспірантами, докторантами, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками; участь у міжнародних освітніх та наукових програмах та інші напрями і форми, не заборонені законом [12].

Важливим документом, який встановлює порядок організації програм академічної мобільності для учасників освітнього процесу, є Положення про реалізацію права на академічну мобільність, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України № 579 від 12 серпня 2015 р. [13].

Антонов А. В. вважає, що для активізації академічної мобільності потрібна сукупність правових, організаційних, економічних та інформаційних дій держави, спрямованих на створення належного середовища для реалізації права суб’єктів освітнього та наукового процесу на академічну мобільність. Під організаційними діями учений має на увазі інфраструктурне забезпечення. Підґрунтям формування належного інформаційного забезпечення мають стати інструменти відкритого доступу до навчальних програм і супутніх послуг. Інструментарій

економічного механізму державного регулювання процесу активізації академічної мобільності, як вважає науковець, має бути спрямований на забезпечення фінансової доступності навчання за кордоном та забезпечення мотивації і стимулювання повернення молодих фахівців в Україну [14].

Академічна мобільність, транскордонна освіта чи освітня міграція можуть мати неабиякий позитивний вплив на країну. Найважливішою умовою цих процесів є повернення емігрантів з-за кордону.

Низка науковців відзначають позитивний ефект для країни походження. Брензович К. С. зазначає, що за умови повернення мігранта на батьківщину країна отримує більш підготовленого спеціаліста, оскільки він знає мову, а отриманий за роки навчання соціальний і культурний потенціал надає йому кращих адаптаційних характеристик [15].

Серед позитивних наслідків учені також відзначають повернення емігрантів з додатковими навиками, набутими за кордоном, налагодження академічних та бізнесових мереж. Обмін інформацією, висококваліфікованими фахівцями, перспективними науковими дослідженнями стають обов'язковою умовою економічного успіху наголошує Л. А. Жураковська [16].

Позитивний соціально-економічний ефект для "країн-донорів" іноземних студентів за умови, що освітні мігранти повернулися на батьківщину, відзначає Степурина С. О. До вже згадуваних переваг такої міграції вчена зараховує ще й економію коштів на підготовку кваліфікованих фахівців [17].

Основним завданням державної політики у сфері освітньої міграції повинна стати протидія "відпливу мізків".

Малиновська О. А. вважає, що сприяти виконанню цього завдання має міграційна політика, спрощуючи порядок визнання отриманих за кордоном дипломів та кваліфікацій; через запровадження схеми кредитування навчання за кордоном, що містили б фінансові механізми заохочення до повернення на Батьківщину; лібералізувавши порядок імміграції висококваліфікованих іноземців; дозволивши працевлаштування іноземних випускників українських ВНЗ за отриманими в Україні спеціальностями [18].

Водночас більшість науковців відзначають низку переваг від освітньої міграції саме для країн, що приймають іноземних студентів. Виділяють геополітичні, економічні, демографічні та соціальні переваги, а саме: значні фінансові надходження до бюджету національних економік, розвиток туристичної галузі та збільшення надходжень від зростання туристичних потоків; розвиток інноваційного та матеріально-технічного складників освітньої галузі, розширення асортименту освітніх послуг та прискорена інтеграція національних ЗВО у міжнародний освітньо-науковий простір; поліпшення демографічних показників через омолодження структури населення та його кількісного збільшення; інтелектуалізація людського капіталу та потенційне забезпечення народного господарства країни висококваліфікованими фахівцями, що, своєю чергою, прискорює науково-технічний прогрес та економічний розвиток країн [17].

Сандугей В. В. до переваг для країни, що приймає мігрантів, окрім економічної вигоди, зараховує можливість омолодити структуру населення [19].

Разом із тим деякі форми освітньої міграції ставлять під загрозу національну безпеку України. Як слушно зазначають учені, негативним наслідком освітньої міграції для України є зменшення кількості працездатного населення та народжуваності, висококваліфікованих фахівців та інноваційних розробок і як наслідок – подальше старіння української нації та подальше зниження якості трудового ринку України, тобто йдеться про втрату Україною інтелектуального і трудового потенціалу, що є загрозою для її національної безпеки [20].

Економіст Брензович К. С. теж вважає, що участь України у Болонському процесі та поглиблення співпраці з ЄС створює нові можливості для української молоді у сфері здобуття високоякісної європейської освіти і водночас несе з собою традиційні загрози, пов'язані з будь-яким іншим видом міжнародної міграції. "Ризик втрати інтелектуального потенціалу, – наголошує вчений, – старіння структури населення за рахунок виїзду та перетворення освітньої міграції на еміграцію через навчання" [15].

Серед негативних наслідків освітньої міграції вчені називають ризики втрати трудового потенціалу та переходу освітньої міграції в трудову еміграцію населення, погіршення

структури населення через збільшення середнього віку працюючого населення, загроза, пов'язана з гальмуванням розвитку науково-технічного прогресу країн [17].

Зростання доступності освіти за кордоном, розширення міжнародної співпраці зумовило збільшення кількості освітніх мігрантів в інші країни. Кількість молоді, яка бере участь у міжнародних освітніх переміщеннях, зростає щороку. Україна сьогодні стає постачальником здобувачів освіти для інших країн. Протягом останніх років польські університети неабияк активізували свою роботу на українському освітньому ринку. Демографічна криза та відтік власної молоді за кордон спонукає шукати абітурієнтів в Україні, де географічна, мовна та культурна близькість лише сприяють цьому.

Одним з основних чинників, який зазвичай приваблює іноземних студентів, є відсутність плати за навчання у державних вишах або ж її порівняно низький рівень. До країн, які пропонують саме такі умови, належать Німеччина, Чехія та частково Франція. У Франції, Німеччині іноземним студентам дають дозвіл на перебування в країні призначення протягом року для пошуку роботи. Така політика здебільшого призводить до втрати інтелектуального потенціалу для країни походження, оскільки, працевлаштувавшись, колишні студенти залишаються на постійне проживання в іншій державі. Освітня міграція переростає у трудову міграцію, що породжує не лише демографічні та соціальні проблеми, а й економічні та нормативно-правові.

Важливим чинником освітньої еміграції є не лише привабливість іноземних вишів, але й стан національної освітньої системи, брак робочих місць для висококваліфікованих працівників, низькі інвестиції в наукові розробки та дослідження, відсутність інноваційного мислення.

У західних дослідженнях при вивченні причин міграції одним із найпопулярніших інструментів аналізу міграції на сьогодні є модель push-pull факторів. Тобто розрізняються фактори, які стимулюють рішення виїхати з країни еміграції або країни-донора (push-фактори). А є фактори, котрі притягують мігрантів переїжджати саме в певну країну (pull-фактори). В різних дослідженнях стимули до міграції поділяють на:

- економічні (значний розрив у зарплатні, умови життя, економічний клімат, підприємницькі можливості),
- політичні (політичний тиск, бюрократія, адміністративні обмеження ведення бізнесу/проектів),
- культурні (нівеляція цінностей, культурна дезінтеграція),
- сімейні (кращі життєві та/чи освітні можливості для дітей), кар'єрні (розвиток кар'єри, професійне визнання) [21].

Висновки. Світові глобальні процеси, розширюючи можливості окремих країн щодо використання інтелектуальних ресурсів, несуть загрозу для інших країн. Лише дієві заходи освітньої та міграційної політики держави зможуть зберегти інтелектуальний потенціал країни. Україна повинна стати конкурентною на ринку освітніх послуг, тоді сформується системний рух інтелекту, капіталів, інформації у двох взаємносиметричних напрямках, що призведе до нового позитивного бачення освітньої міграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринькевич О. С. Освітня міграція в Україні та світі: інституційне середовище та напрями державного регулювання. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 3. С. 254–264. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2013_3_28. (дата звернення: 02.09.2018р.).
2. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) “Про основні компетенції для навчання протягом усього життя” від 18 грудня 2006 року: Міжнародний документ від 18.12.2006 р. № 2006/962/ЄС URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975 (дата звернення: 10.09.2018 р.).
3. Рамки кваліфікацій у Європейському освітньому просторі: навч.-метод. посіб. / укл. В. М. Захарченко, М. В. Міусов, Д. Г. Парменова. Одеса: НУ “ОМА”, 2017. 88 с.
4. Про

затвердження національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п/paran12#n12> (дата звернення: 10.09.2018 р.). 5. Про затвердження Плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та Міністерства соціальної політики України від 20.04.2012 р. № 488/225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v488-736-12>. 6. Про затвердження національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011р. № 1341 URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п/paran12#n12> (дата звернення: 12.09.2018 р.). 7. Про затвердження плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016–2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 1077-р URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1077-2016-p> (дата звернення: 12.09.2018 р.). 8. Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки України із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2017–2020 роки: Наказ Міністерства освіти і науки України від 17 березня 2017 р. № 441. URL:<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-planu-zakhodiv-ministerstva-osviti-i-nauki-ukraini-iz-vprovadzhennya-natsionalnoi-ramki-kvalifikatsiy-na-2017-2020-roki> (дата звернення: 12.09.2018 р.). 9. Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи: наказ МОН від 16.10.2009 р. № 943. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0943290-09> (дата звернення: 12.09.2018 р.). 10. Про Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах: Лист МОНу 26.02.2010 р. № 1/9-119. URL:https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v_119290-10 (дата звернення: 14.09.2018 р.). 11. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 14.09.2018 р.). 12. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 14.09.2018 р.). 13. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність: Постанова КМУ від 12 серпня 2015 р. № 579. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248409199> (дата звернення: 14.09.2018 р.). 14. Антонов А. В. Державне регулювання процесу активізації академічної мобільності. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. Серія : Державне управління. 2015. Вип. 2. С. 50–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2015_2_10.(дата звернення: 14.09.2018 р.). 15. Брензович К. С. Міжнародна студентська міграція та її вплив на соціально-економічний розвиток країн. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 32–36 URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr_/7.pdf (дата звернення: 02.09.2018). 16. Жураковська Л. А. Тенденції освітньої міграції в контексті глобалізації економічного розвитку. *Демографія та соціальна економіка*. 2014. № 1(21). С. 233–243. 17. Степуріна С. О., Дериховська В. І. Тенденції освітньої міграції та її вплив на інституційне середовище в Україні. *Економіка і суспільство*. Випуск № 177. 2018. С. 496–505. 18. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. К.: НІСД, 2018. 472 с. 19. Сандугей В. В. Освітня міграція в контексті євроінтеграції вітчизняної економіки. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. Випуск 2018. 4 (15). С. 29–34. URL:http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3072/1/3295_IR.PDF(дата звернення: 14.09.2018 р.). 20. Іванова І. Ф. Міжнародна освітня міграція української молоді: причини, наслідки. *Вісник одеського національного університету. соціологія і політичні науки*. 2017. № 1(28). С. 45–53. URL: <http://heraldiss.onu.edu.ua/article/view/119967> (дата звернення: 02.09.2018). 21. Світяшук І., Стадний Є. Академічна міграція. Центр дослідження суспільства CEDOS. URL: http://www.cedos.org.ua/system/attachments/files/000/000/050/original/AcademicMigration_CSR.pdf?1404815631.(дата звернення: 02.09.2018).

REFERENCES

1. Hrynkevych O. S. *Osvitnia mihratsiia v Ukraini ta sviti: instytutsiine seredovishche ta napriamy derzhavnoho rehulivannia*. [Educational migration in Ukraine and in the world: institutional

environment and directions of state regulation] Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy, 2013. Vyp. 3. S. 254–264. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2013_3_28. (data zvernennia: 02.09.2018 r.). 2. **Rekomendatsiia 2006/962/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (IeS) "Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia" vid 18 hrudnia 2006 roku** [Recommendation 2006/962 / EC of the European Parliament and of the Council (EC) "On core competences for lifelong learning" of December 18, 2006]: Mizhnarodnyi dokument vid 18.12.2006 r. No. 2006/962/IeS URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975 (data zvernennia: 10.09.2018 r.). 3. **Ramky kvalifikatsii u Yevropeiskomu osvithomu prostori. Navchalno-metodychni posibnyk** [Framework of Qualifications in the European Educational Space. Tutorial] ukl. V. M. Zakharchenko, M. V. Miiusov, D. H. Parmenova. Odesa: NU "OMA", 2017. 88 p. 4. **Pro zatverdzhennia natsionalnoi ramky kvalifikatsii** [On approval of the national qualifications framework]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.11.2011 r. No.1341 URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p/paran12#n12> (data zvernennia: 10.09.2018 r.). 5. **Pro zatverdzhennia Planu zakhodiv shchodo vprovadzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii** [On Approval of the Action Plan for the Implementation of the National Qualifications Framework]: nakaz Ministerstva osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy ta Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy vid 20.04.2012 r. No. 488/225 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v488-736-12>. 6. **Pro zatverdzhennia natsionalnoi ramky kvalifikatsii** [On approval of the national qualifications framework]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.11.2011 r. No. 1341. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p/paran12#n12> (data zvernennia: 12.09.2018 r.). 7. **Pro zatverdzhennia planu zakhodiv iz vprovadzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii na 2016–2020 roky** [On approval of the plan of measures for the implementation of the National Qualifications Framework for 2016–2020]: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.12.2016 No. 1077-r URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1077-2016-r> (data zvernennia: 12.09.2018 r.). 8. **Pro zatverdzhennia planu zakhodiv Ministerstva osvity i nauky Ukrainy iz vprovadzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii na 2017–2020 roky** [On Approval of the Action Plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine for the Implementation of the National Qualifications Framework for 2017-2020]: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 17 bereznia 2017 r. No.441. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-ministerstva-osvity-i-nauki-ukraini-iz-vprovadzhennia-natsionalnoi-ramki-kvalifikatsiy-na-2017-2020-roki> (data zvernennia: 12.09.2018 r.). 9. **Pro zaprovadzhennia u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy Yevropeiskoi kredytno-transfernoi systemy** [About the introduction of the European Credit Transfer System in higher educational institutions of Ukraine]: Nakaz MON vid 16.10.2009 r. No. 943. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0943290-09> (data zvernennia: 12.09.2018 r.). 10. **Pro Metodychni rekomendatsii shchodo zaprovadzhennia Yevropeiskoi kredytno-transfernoi systemy ta yii kluchovykh dokumentiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh** [About the Methodical recommendations on introduction of the European credit transfer system and its key documents in higher educational institutions]: Lyst Monu 26.02.2010 r. No. 1/9-119. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v_119290-10 (data zvernennia: 14.09.2018 r.). 11. **Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku** [On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021]: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.06.2013 r. No. 344/2013 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (data zvernennia: 14.09.2018 r.). 12. **Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r.** [About Higher Education: Law of Ukraine dated 01.07.2014] No. 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (data zvernennia: 14.09.2018 r.). 13. **Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok realizatsii prava na akademichnu mobilnist** [About approval of the Regulations on the implementation of the right to academic mobility]: Postanova KMU vid 12 serpnia 2015 r. No. 579. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248409199> (data zvernennia: 14.09.2018 r.). 14. Antonov A. V. **Derzhavne rehuliuвання protsesu aktyvizatsii akademichnoi mobilnosti** [Antonov A. V State regulation of the process of activating academic mobility]. Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Seriia : Derzhavne upravlinnia. 2015. Vyp. 2. P. 50–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2015_2_10. (data zvernennia: 14.09.2018r.). 15. Brenzovych K. S. **Mizhnarodna**

studentska mihratsiia ta yii vplyv na sotsialno-ekonomichni rozvytok krain. [International student migration and its impact on the socio-economic development of countries. Economics and Society.] *Ekonomika i suspilstvo.* 2017. Vyp. 10. S. 32–36. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/7.pdf(data zvernennia: 02.09.2018). 16. Zhurakovska L. A. *Tendentsii osvithoi mihratsii v konteksti hlobalizatsii ekonomichnoho rozvytku. Demohrafiia ta sotsialna ekonomika.* [Trends in educational migration in the context of globalization of economic development. Demography and Social Economy], 2014. No. 1(21). P. 233–243. 17. Stepurina S. O., Derykhovska V. I. *Tendentsii osvithoi mihratsii ta yii vplyv na instytutsiine seredovyshche v Ukraini. Ekonomika i suspilstvo.*[Derihovskaya V. I. Trends in educational migration and its impact on the institutional environment in Ukraine. Economics and Society] Vypusk No. 177. 2018. P. 496–505. 18. Malynovska O. A. *Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukrainski realii* [Migration policy: global context and Ukrainian realities] : monohrafiia. K.: NISD, 2018. 472 p. 19. Sanduhei V. V. *Osvitnia mihratsiia v konteksti yevrointehratsii vitchyznianoï ekonomiky. Skhidna Yevropa: Ekonomika, biznes ta upravlinnia.* [Legistic migration in the context of European integration of the domestic economy. Eastern Europe: Economics, Business and Management] Vypusk, 2018. 4(15). P. 29–34 URL:http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3072/1/3295_IR.PDF(data zvernennia: 14.09.2018 r.). 20. Ivanova I. F. *Mizhnarodna osvithia mihratsiia ukrainskoi molodi: prychny, naslidky. Visnyk odeskoho natsionalnoho universytetu. sotsiologiia i politychni nauky.*[International Educational Migration of Ukrainian Youth: Causes, Consequences. Herald of the Odessa National University. sociology and political science], 2017. No.1(28). P. 45–53. URL: <http://heraldiss.onu.edu.ua/article/view/119967> (data zvernennia: 02.09.2018). 21. Svitiashchuk I., Stadnyi Ye. *Akademichna mihratsiia. Tsentr doslidzhennia suspilstva CEDOS.*[Academic migration. Center for Society Studies CEDOS]. URL:http://www.cedos.org.ua/system/attachments/files/000/000/050/original/AcademicMigration_CSR.pdf?1404815631.(data zvernennia: 02.09.2018).

Дата надходження: 12.11.2018 р.